

نگرش اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران به فعالیت‌های فرهنگی استادان بر اساس ماده اول آیین‌نامه ارتقا

جلیل فتح‌آبادی^۱

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۹۳/۵/۱۵

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران درباره تغییرات آیین‌نامه جدید ارتقا و اضافه کردن ماده‌ای در زمینه فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی است. روش پژوهش حاضر از نوع آمیخته کمی - کیفی است، که بخش کمی آن توصیفی از نوع زمینه‌یابی است. نمونه در مرحله کیفی شامل ۳۴ نفر و در مرحله کمی شامل ۲۵۲ نفر از اعضای هیئت علمی ۶ دانشگاه (تهران، شهید بهشتی، خوارزمی، تربیت مدرس، علامه طباطبایی، و صنعتی شریف) بود که در بخش کیفی با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس و در قسمت کمی با استفاده از روش هدفمند انتخاب شدند. برای انجام پژوهش در مرحله کیفی از مصاحبه نیمه ساختاریافته شامل ۸ سؤال بازپاسخ، و در قسمت کمی نیز از یک پرسش‌نامه محقق‌ساخته شامل ۳۵ سؤال و ۳ بخش (۱). دیدگاه‌ها و نظرات ۲. مشکلات اجرایی ۳. پیشنهادهای) استفاده شده است. در مجموع می‌توان گفت که اعضای هیئت علمی به ضرورت توجه و پرداختن به مسائل فرهنگی اذعان دارند، اما در این‌که این فعالیت‌ها توسط چه کسانی و به چه نحوی انجام شود، و چگونه مورد ارزیابی قرار بگیرد، با یکدیگر و با برنامه‌ریزان امور فرهنگی در آموزش عالی اختلاف نظرهایی دارند. اعضای هیئت علمی فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی را نهفته در بطن فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی می‌دانند و به زعم بسیاری از آنها آموزش از تربیت و فعالیت فرهنگی تفکیک‌ناپذیر است.

کلیدواژه: نگرش، اعضای هیئت علمی، فعالیت فرهنگی

گسترش آموزش عالی نهضتی جهانی است که حد و مرز نمی‌شناسد و این امر باعث شده است که آموزش عالی، به عنوان یک نقطه کانونی که پیشرفت جوامع را در سایر زمینه‌ها تسریع می‌کند، توجه بسیاری به خود جلب کند. از همین رو کشورها بر آن شده‌اند که نظام آموزش عالی خود را تا سرحد توان گسترش دهند. در حقیقت درک اهمیت آموزش عالی از سوی کشورها و نظام‌های سیاسی سبب شده است که توسعه آموزش عالی در اولویت سیاست‌گذاری‌های آموزشی آنها قرار گیرد، به طوری که تعداد دانشجویان جهان از ۵۱ میلیون نفر در سال ۱۹۸۰ به بیش از ۱۰۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۶ افزایش یافت (هرمس^۱، ۲۰۰۵). گسترش دانشگاه و آموزش عالی در ایران نیز یکی از سیاست‌های کلان کشور بعد از انقلاب اسلامی بوده است، به طوری که در حال حاضر تعداد دانشجویان و دانشگاه‌ها نسبت به سال ۱۳۵۷ از لحاظ کمی گسترش چشمگیری داشته است (طائب، ۱۳۹۰، مطهری‌نژاد، ۱۳۸۹ و مظاهری، ۱۳۹۰). توجه به گسترش آموزش عالی عمدتاً به دلیل منافع متعدد اقتصادی، اجتماعی، فردی، و فرهنگی دانشگاه برای جامعه است و در واقع دولت‌ها و جوامع مختلف تحصیل را به عنوان یک ضرورت جهت کاهش فقر جهانی و افزایش سطح برابری، صلح، و پایداری برای همه می‌دانند (میرویتز^۲، ۲۰۱۰، ویل^۳، ۱۹۹۲). تربیت نیروی انسانی کارآمد و مؤثر از جمله وظایف اصلی دانشگاه‌ها به حساب می‌آید و از آن‌جا که بدنه اصلی دانشگاه و نیروی محرکه پیشرفت آینده یک جامعه را دانشجویان تشکیل می‌دهند، توجه به تربیت اخلاقی منطبق با ارزش‌های فرهنگی مقبول جامعه، در کنار ارتقای کیفیت آموزش و پژوهش و افزایش بازدهی دانشگاه‌ها، از مسائل مهم در هموارسازی مسیر پیشرفت کشور به شمار می‌رود و می‌تواند کمک شایانی به سلامت اخلاقی، فرهنگی، و اجتماعی کشور، حفظ هویت فرهنگی جامعه، و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی کند (گریسورلد^۴، ۲۰۰۳).

ایفای نقش و رسالت فرهنگی دانشگاه عمدتاً بر عهده معاونت فرهنگی - دانشجویی دانشگاه و در قالب امور فرهنگی و کانون‌ها و انجمن‌های مختلف علمی، سیاسی، و هنری است. کاربرد عمده این کانون‌ها و انجمن‌ها، به عنوان هسته اصلی فعالیت‌های فرهنگی، هدایت توانایی‌های خاص دانشجویان در زمینه علایق آنان است. از طرفی نقش دیگر این کانون‌ها و انجمن‌ها بر

1. Hermes
2. Meyerowitz
3. Weale
4. Grisworld

کردن اوقات فراغت دانشجویان است، زیرا آزادی عمل دانشجویان در مقایسه با سطوح تحصیلی پایین‌تر، به واسطه ویژگی‌های خاص محیط دانشگاه، بیشتر است و بنابراین دانشجویان غالباً اوقات فراغت نسبتاً بیشتری دارند. اما تجربه نشان داده است که این انجمن‌ها و کانون‌ها تنها در جذب تعداد اندکی از دانشجویان موفق بوده‌اند و نتوانسته‌اند به اندازه کافی و در مقیاس کل دانشگاه و همه دانشجویان مخاطب جذب کنند و رسالت فرهنگی خود را انجام دهند. در حقیقت این کانون‌ها عمدتاً به شکل محدود می‌توانند در تربیت فرهنگی دانشجویان نقش داشته باشند. لازم به ذکر است که محدودیت بودجه دانشگاه نیز می‌تواند مانعی برای گسترش بیشتر کانون‌ها، انجمن‌ها، نشریات، و جلسات فرهنگی باشد (میزان، ۱۳۸۷، فاضلی، ۱۳۸۸).

تدوین و ابلاغ آیین‌نامه جدید ارتقا را می‌توان تلاشی برای ایجاد تحرک در استادان برای ایفای نقش در زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی دانست. پیش‌نیاز فعالیت بیشتر یا متفاوت استادان در زمینه فرهنگی باور به سودمندی تقاضاهای جدید مطرح شده در آیین‌نامه جدید ارتقا و پذیرش آن است. آیا استادان نگرش مثبتی نسبت به این آیین‌نامه دارند؟ آیا از اهداف طراحان آیین‌نامه آگاهند؟ پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به سؤالاتی از این دست است.

با توجه به میدان محدود اثرگذاری معاونت دانشجویی - فرهنگی و مجموعه‌های زیردست آن، به نظر می‌رسد نقش دیگر بخش‌ها و افراد دانشگاه پررنگ‌تر خواهد شد. یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر دانشجویان و جو فرهنگی دانشگاه استادان هستند. استاد و دانشجو اصلی‌ترین بخش از بدنه دانشگاه به شمار می‌رود. از سوی دیگر بیشترین ارتباط دانشجویان با استادان است. این ارتباط معمولاً منحصر به ارتباط معمول آموزشی و تحصیلی نیست و گاه حتی از ارتباط بین دانشجو و اعضای خانواده و دوستان نیز نزدیک‌تر است. برای بسیاری از دانشجویان مرجع اصلی راهنمایی، هدایت‌گری، و جستجوی راه حل مشکلات استاد است، و این به دلیل جایگاه و ویژگی‌های خاصی است که استاد در ذهن افراد دارد. نقش استاد، به واسطه جایگاه ارزشمندی که در جامعه دارد، معمولاً واجد نوعی اقتدار و جذابیت برای دانشجویی در جستجوی هویت است (کریمیان، شریفی و شریفتیان، ۱۳۸۶) و این یکی از اصلی‌ترین نقاط قوت اصلی استادان دانشگاه به شمار می‌رود. استاد دانشگاه همان مسیری را طی کرده است که بسیاری از دانشجویان در پیش روی خود دارند، به همین دلیل مسائل، مشکلات، و دغدغه‌های دانشجویان را به نحوی ملموس‌تر درک می‌کند و چه بسا بهتر از دیگران می‌تواند آنها را هدایت کند. استاد به واسطه مرتبه ارزشمند دانشگاه در دیدگاه جامعه، ارتباط بهتری با جامعه دارد و ارزش‌های متعالی جامعه در وی نهادینه‌تر شده است و بروز و ظهور بیشتری در اعمال و رفتار

او دارد. بنابراین به نظر می‌رسد بسط کیفی ارتباط دانشجوی با استاد می‌تواند در تسهیل انتقال ارزش‌ها و الگوهای مهم جامعه به دانشجو مؤثر باشد. رابطه صمیمی و ارتباط نزدیک فرایند الگوپذیری را تسهیل می‌کند. نکته مهمی که باید خاطر نشان کرد این است که استادان دانشگاه، به واسطه نوع تفکر و دیدگاه علمی خود، می‌توانند مباحث فرهنگی و ارزشی را در چارچوبی علمی‌تر و مقبول‌تر به دانشجویان ارائه دهند و مباحث نظری مربوط به ارزش‌های فرهنگی و ملاک‌های عینی آن را برای سیاست‌گذاران بخش‌های مختلف تبیین و تشریح کنند. همچنین با توجه به این‌که هر دانشگاه یا دانشکده، از لحاظ رفتاری، ارزشی، نوع روابط، و غیره، فضای خاص خود را دارد، تأثیرپذیری کارکردهای فرهنگی از این عوامل طبیعی به نظر می‌رسد. و از آن‌جا که استادان هر دانشگاه و دانشکده با آن فضای خاص آشنایی بهتری دارند، بنابراین احتمالاً نقش استادان، در اثرگذاری فرهنگی بر دانشگاه و دانشجویان، بسیار بارزتر و مؤثرتر از دیگر بخش‌های دانشگاه خواهد بود (صدری، ۱۳۷۸، عباسی، ۱۳۸۸ و علمشاهی، ۱۳۹۱).

شاید استادان دانشگاه بهتر از هر گروه دیگری بتوانند باورها و ارزش‌های مقبول جامعه را در میان دانشجویان ترویج کنند و در تقویت نگاه مثبت جامعه به دانشگاه و دانشگاهیان نقش مؤثرتری ایفا کنند. بنابراین در این‌جاست که توجه به رسالت فرهنگی و تربیتی استاد اهمیت بسیار پیدا می‌کند. با وجود ضرورت توجه به تربیت صحیح دانشجو، به عنوان قشر آینده‌ساز کشور، هنوز چنان‌که باید و شاید به آن پرداخته نشده است. مجموعه سخنرانی‌ها، جلسات، کنگره‌ها، و بخشنامه‌های متعددی که در این زمینه ارائه و برگزار شده است نشان می‌دهد که سیاست‌های فرهنگی و تربیتی اتخاذ شده در دانشگاه در جهت اهداف کلان کشور موفق نبوده است (احمدپور، ۱۳۹۰). این ضعف به ویژه در حوزه رسالت فرهنگی استادان و نقش آنها مشخص و بارز است و به نظر می‌رسد تنها اقدامی که تا کنون در این جهت صورت گرفته است، تدوین آیین‌نامه جدید ارتقای اعضای هیئت علمی است که یکی از بندهای آن به فعالیت‌های فرهنگی، تربیتی، و اجتماعی استادان اختصاص دارد و به عنوان یکی از ملاک‌های جدید ارتقای اعضای هیئت علمی در نظر گرفته شده است.

به آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی^۱ بند جدیدی با عنوان فعالیت‌های فرهنگی، تربیتی و اجتماعی افزوده شده است. بر اساس تعریف مندرج در این بند، فعالیت‌های مورد نظر می‌بایستی مؤید آمیختگی علم با اخلاق اسلامی و ترویج باورهای اعتقادی، مذهبی، و ملی و منطبق با قانون اساسی و ارزش‌های انقلاب در میان

۱. مصوب جلسه شماره ۶۷۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی (۸۹/۱۰/۱۴)

دانشگاهیان باشد. از آنجا که پیشبرد هرگونه طرح فرهنگی در دانشگاه‌ها نیازمند نگرش مثبت و پذیرش استادان است، بنابراین بررسی نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به این آیین‌نامه ضروری می‌نماید. پژوهش حاضر، با توجه به این ضرورت، به بررسی نگرش اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران بر اساس ماده جدید آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی درباره فعالیت‌های فرهنگی، تربیتی، اجتماعی می‌پردازد.

روش‌شناسی

در بخش نخست (بخش کیفی)، اطلاعاتی از طریق مصاحبه با استادان دانشگاه جمع‌آوری شد و در بخش دوم (بخش کمی) با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته، اطلاعات دیگری نیز به دست آمد. بنابراین پژوهش از نوع آمیخته (کمی - کیفی) است. بخش کمی پژوهش نیز توصیفی از نوع پیمایشی (زمینه‌یابی) است.

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه اعضای هیئت علمی مشغول به کار در زمان اجرای پژوهش یعنی در ترم دوم سال تحصیلی ۱۳۹۰ - ۹۱ دانشگاه‌های دولتی تهران (وابسته به وزارت علوم) است. نمونه‌گیری در بخش کیفی با روش در دسترس و در بخش کمی به شکل هدفمند انجام شد. در نمونه‌گیری در دسترس بخش کیفی، با استفاده از قاعده اشباع، سه نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد که به اندازه کافی برای انجام مصاحبه آموزش دیده بودند، با ۳۴ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، خوارزمی، علامه طباطبایی، و تربیت مدرس مصاحبه کردند. این ۳۴ نفر بر اساس آمادگی همکاری با مصاحبه‌گران و با مراجعه به دانشگاه‌های هدف انتخاب شدند. نمونه‌گیری هدفمند نیز، که در بخش کمی پژوهش انجام شد، به این ترتیب بود که از بین دانشگاه‌های تهران، ۶ دانشگاه (شهید بهشتی، تهران، علامه طباطبایی، صنعتی شریف، خوارزمی، تربیت مدرس) به صورت هدفمند انتخاب شد. انتخاب این دانشگاه‌ها از این جهت بود که نمونه پژوهش شامل استادان همه حوزه‌های مختلف علوم انسانی، علوم پایه، و فنی - مهندسی باشد. سپس با مراجعه به دانشگاه‌ها، با جلب همکاری استادان رشته‌ها و گروه‌ها مختلف برای تکمیل پرسشنامه، در مرحله کمی ۲۵۲ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های یاد شده با استفاده از روش هدفمند انتخاب شدند و به پرسشنامه پژوهش پاسخ دادند.

در فاز کمی پژوهش از بین ۲۵۲ نفر نمونه، ۵۹ نفر از دانشگاه تهران، ۵۱ نفر از دانشگاه خوارزمی، ۸ نفر از دانشگاه علامه طباطبایی، ۴۵ نفر از دانشگاه صنعتی شریف، ۳۳ نفر از دانشگاه تربیت مدرس و ۵۶ نفر از دانشگاه شهید بهشتی بودند.

جدول ۱. نمونه بخش کمی پژوهش به تفکیک دانشگاه‌ها

دانشگاه	تعداد	درصد
تهران	۵۹	۲۳/۴
خوارزمی	۵۱	۲۰/۲
علامه طباطبایی	۸	۳/۲
صنعتی شریف	۴۵	۱۷/۹
تربیت مدرس	۳۳	۱۳/۱
شهید بهشتی	۵۶	۲۲/۲

بر اساس نتایج جدول فوق بیشترین تعداد اعضای هیئت علمی که در پژوهش مشارکت داشتند از دانشگاه تهران و کمترین میزان از دانشگاه علامه طباطبایی است.

ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها

در پژوهش حاضر از یک مصاحبه نیمه ساختاریافته و یک پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که در ادامه هر کدام به تفکیک معرفی و نحوه نمره‌گذاری آنها توضیح داده خواهد شد.

۱. مصاحبه نیمه ساختاریافته

مصاحبه نیمه ساختاریافته شامل ۸ سؤال بازپاسخ درباره نگرش مصاحبه شونده نسبت به ماده فعالیت‌های فرهنگی، تربیتی، اجتماعی آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی بود. سؤالات این مصاحبه بر اساس بازخوردهای دریافتی پژوهشگر از همکاران دانشگاهی و کارشناسان معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تنظیم شد. تعدادی از سؤال‌ها نیز بر اساس شرح وظایف معاونت فرهنگی - دانشجویی دانشگاه انتخاب شد.

۲. پرسشنامه محقق ساخته

بر اساس محتوای پاسخ‌های همکاران در مرحله نخست و نیز دیگر اطلاعات جمع‌آوری شده از اطلاعات پراکنده موجود در موضوع پژوهش، پرسشنامه مرحله دوم برای بررسی نگرش همکاران ساخته شد. این پرسشنامه شامل ۳۵ سؤال در چهار خرده‌مقیاس (۱. دیدگاه‌ها و نظرات ۲. مشکلات اجرایی ۳. اهداف و نیات ۴. پیشنهادها) است. برای اجتناب از القای هرگونه نظر مثبت یا منفی به پاسخگویان تعداد سؤال‌های مثبت و منفی در سه بخش برابر است. سؤال‌های این پرسشنامه بر روی مقیاس لیکرت تنظیم شده و نمره‌گذاری آن به این ترتیب است: خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، و خیلی زیاد (۵).

یافته‌ها

۱. یافته‌های مرحله اول پژوهش (مصاحبه)

از آن‌جا که مرحله اول پژوهش از طریق مصاحبه باز با ۳۴ نفر از استادان به دنبال چارچوبی برای تهیه پرسشنامه نظرسنجی از گروه بزرگ‌تری از استادان بود، در این مرحله سعی شده است ابعاد مختلف فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی استادان به بهانه اجرا شدن آیین‌نامه جدید بررسی شود. این بررسی جامع کمک کرده است تا پرسشنامه تهیه شده بتواند گستره وسیع‌تری از مسائل مربوط به کارکردهای فرهنگی و اجتماعی استادان را تحت پوشش قرار دهد. بنابراین طبیعی است که بیشتر یافته‌های مرحله اول در درون نتایج پرسشنامه‌ها هم آمده است. با وجود این در زیر به ۱۰ مورد از نظرات مصاحبه شونده‌گان، در پاسخ به این سؤال که «نظر شما درباره فعالیت‌های فرهنگی - اجتماعی استادان بر اساس ماده یک آیین‌نامه جدید ارتقا چیست» به ترتیب فراوانی اشاره شده است.

جدول ۲. نظرات مصاحبه شونده‌گان در باره کارکردهای فرهنگی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها به ترتیب فراوانی

ردیف	دیدگاه اعضای هیئت علمی در خصوص کارکرد و نقش آنها در زمینه فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - فراوانی اجتماعی چیست؟
۱	ماهیت این فعالیت‌ها به گونه‌ای است که از فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی قابل تفکیک نیست. ۲۴
۲	همه این فعالیت‌ها قابل کمی شدن نیست. ۲۱
۳	بایستی ماده‌ای در زمینه این فعالیت‌ها در آیین‌نامه ارتقا وجود داشته باشد تا اعضای هیئت علمی برای انجام آنها وقت صرف کنند. ۲۰
۴	بهتر است در ماده جدید به اهمیت روابط انسانی نسبت به موارد دیگر بهای بیشتری داده شود. ۱۹
۵	مشکل‌گشایی از کار دانشجو توسط استاد به عنوان اصلی‌ترین این فعالیت‌ها لحاظ شود. ۱۸
۶	بهتر است فعالیت استادان دانشگاه در زمینه ایده‌پردازی درباره فعالیت‌های فرهنگی باشد تا فعالیت‌های دیگری از قبیل آن‌چه در بند جدید آیین‌نامه به آنها اشاره شده است. ۱۷
۷	فعالیت‌های تربیتی - فرهنگی - اجتماعی، بسترساز و تسهیل‌کننده فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی است. ۱۷
۸	اصلی‌ترین فعالیت فرهنگی - تربیتی - اجتماعی، رعایت اخلاق حرفه‌ای در هر رشته است. ۱۵
۹	فعالیت همه اعضای هیئت علمی در این زمینه‌ها ضروری نیست. بهتر است بعضی استادان خبره و آگاه به مباحث اصلی در زمینه فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی وارد این فعالیت‌ها شوند. ۱۱
۱۰	بهتر است به جای دخالت وزارت علوم یا دیگر نهادها، هر دانشگاه برنامه‌ریزی فرهنگی خاص خود را داشته باشد و مسائل فرهنگی - تربیتی دانشگاه‌ها توسط خود آنها حل و فصل شود. ۱۰
۱۱	ماده جدید فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی باید ماهیت ایجابی داشته باشد، نه سلبی. ۱۰

همان‌گونه که در جدول شماره ۲ دیده می‌شود اکثر مصاحبه‌شوندگان تفکیک‌ناپذیری فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی استادان از فعالیت‌های فرهنگی آنها را مهم‌ترین نکته درباره آیین‌نامه جدید ارتقا می‌دانند. از نظر آنها فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی استادان ماهیتی فرهنگی دارد و نیازی نیست بخش دیگری، که ماهیتی سیاسی و مذهبی دارد، به عنوان فعالیت‌های فرهنگی قلمداد شود و استادان را وادار به انجام این قبیل فعالیت‌ها کنیم. از نظر استادان انجام مناسک مذهبی یا شرکت در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی بیشتر جنبه فردی دارد و قابل احصا و تجسس نیست و این فعالیت‌ها در اندازه سازمانی آن نیز کمابیش توسط نهادهای ذی‌ربط دانشگاهی در حال انجام است و اگر نیازی به بهبود آنها احساس می‌شود بایستی از طریق بازتعریف وظایف یا اصلاح فرایندهای این نهادها اقدام شود. یکی از نکات قابل ذکر دیگر که در نظرات تعدادی از استادان انعکاس یافته است، ضرورت توجه به برنامه‌ریزی فرهنگی مستقل دانشگاه‌ها، متناسب با رسالت‌ها و مأموریت‌های هر دانشگاه، است. بنابراین پیشنهاد کرده‌اند که برنامه‌ریزی فعالیت‌های فرهنگی هر دانشگاه (بر اساس موقعیت جغرافیایی، حیطه فعالیت، و اندازه دانشگاه) به خود دانشگاه‌ها واگذار شود و دخالت کمتری از سوی وزارتخانه در این حوزه صورت گیرد.

مرحله دوم پژوهش (پرسشنامه)

همان‌گونه که پیشتر اشاره شد، در مرحله دوم پژوهش یک پرسشنامه نظرخواهی از استادان نیز طراحی شد و نظرات تعداد بیشتری از همکاران با استفاده از آن جمع‌آوری شد. نتایج برآمده از پرسشنامه‌ها در سه بخش (۱). ضرورت افزوده شدن ماده فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی ۲. مشکلات اجرایی مربوط به این ماده ۳. پیشنهادهای ارائه شده توسط استادان) در قالب سه جدول جداگانه ارائه می‌شود. جدول شماره ۳ دیدگاه استادان را درباره ضرورت افزوده شدن ماده یک به آیین‌نامه ارتقا نشان می‌دهد. در این جدول ابتدا فراوانی مربوط به هر کدام از گزینه‌ها درج شده و پس از آن معناداری تفاوت فراوانی‌ها در خانه‌های مختلف، با استفاده از آزمون نیکویی برازش مجذور کای، محاسبه شده و میانگین و انحراف معیار پاسخ‌های مربوط به هر سؤال آمده است.

جدول ۳. دیدگاه استادان درباره ضرورت افزوده شدن ماده یک به آیین نامه ارتقا

انحراف معیار	میانگین	معماری	مقدار مجذور کای	کاملاً مخالفم (۱)	مخالفم (۲)	نظری ندارم (۳)	موافقم (۴)	کاملاً موافقم (۵)	گویه‌ها
۱/۰۱۱	۲/۵۲	۰/۰۰۰۱	۸۳/۸۶۵	۴۰	۷۸	۸۰	۳۳	۶	آیین نامه قبلی، به دلیل عدم توجه به فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی، تمام فعالیت‌های استادان را تحت پوشش قرار نمی‌دهد.
۱/۱۸۲	۲/۴۲	۰/۰۰۰۱	۴۸/۹۱	۶۵	۷۲	۶۰	۳۳	۱۴	افزودن ماده مربوط به فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی در آیین نامه ارتقا اقدام مناسبی بود.
۱/۱۵۲	۲/۹۷	۰/۰۰۰۱	۴۷/۲۶۳	۲۵	۵۶	۸۳	۴۴	۲۸	فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی و وظیفه افراد و نهادهای مرتبط دانشگاه است تا استادان، و استادان در این زمینه وظیفه‌ای ندارند.
۱/۲۷۶	۳/۸۷	۰/۰۰۰۱	۸۱/۱۸۴	۱۹	۲۹	۳۲	۷۴	۹۱	فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی در دل فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی استادان نهفته است و نیازی به اضافه کردن ماده‌ای جدید در این زمینه نیست.
۱/۲۶۲	۳/۶۰	۰/۰۰۰۱	۴۷/۲۳۷	۲۲	۲۴	۵۵	۶۸	۷۲	با توجه به الزامات گزینش بدو استخدام و زمان تبدیل وضعیت، در خصوص ملاک‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی نیازی به ابلاغ ماده جدید درباره فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی نیست.
۱/۰۴۸	۲/۲۷	۰/۰۰۰۱	۶۶/۵۳۳	۸۰	۷۳	۵۰	۲۷	۱۴	افزوده شدن ماده جدید فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی به آیین نامه ارتقا به رشد شخصی استادان و اعتلای دانشگاه کمک می‌کند.
۱/۲۰۲	۳/۲۹	۰/۰۰۰۱	۴۰/۵۲۲	۲۲	۳۲	۷۸	۵۴	۴۴	اگر امتیاز مربوط به ماده جدید آیین نامه و تویی نبود، افزوده شدن این ماده را مناسب می‌دانستم.

مندرجات جدول شماره ۳ نشان می دهد که اغلب استادان، با استدلال های مختلف، افزوده شدن ماده جدیدی به آیین نامه ارتقا را برای ارزیابی فعالیت های فرهنگی، تربیتی، و اجتماعی ضروری نمی دانند. با این وجود تعداد قابل توجهی از استادان اشاره کرده اند که اگر کسب امتیاز معین از ماده مربوط به فعالیت های فرهنگی برای ارتقای به مرتبه بالاتر اجباری نبود، افزوده شدن این ماده را مناسب می دانستند.

جدول شماره ۴ نشان دهنده مشکلات اجرایی و محتوایی ماده یک آیین نامه ارتقا از دید اعضای هیئت علمی مورد پرسش است. خلاصه دیدگاه های استادان درباره مشکلات اجرایی و محتوایی، با استفاده از مقایسه فراوانی های به دست آمده برای هر کدام از گویه ها با فراوانی های نظری از طریق آزمون نیکویی برازش مجذور کای در ادامه آمده است.

جدول ۴. مشکلات اجرایی و محتوایی ماده یک آیین نامه ارتقا از دید اعضای هیئت علمی

انحراف استاندارد	میانگین	معناداری	مقدار مجذور کای	کاملاً مخالفم (۱)	مخالفم (۲)	نظری ندارم (۳)	موافقم (۴)	کاملاً موافقم (۵)	گویه ها
۱/۱۷۰	۳/۱۹	۰/۰۰۰۱	۴۶/۶۹۶	۲۳	۳۵	۸۲	۵۵	۲۵	اعضای هیئت علمی، به دلیل کثرت مشغله های آموزشی و پژوهشی، فرصت انجام فعالیت های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی مندرج در آیین نامه جدید را نخواهند داشت.
۱/۳۷۸	۳/۴۱	۰/۰۰۰۱	۲۴/۱۷۳	۲۲	۳۸	۵۰	۶۵	۵۶	در نتیجه اجرای ماده جدید فعالیت های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی آیین نامه جدید، فضای چندگانگی و عدم صمیمیت در دانشگاه ایجاد می شود.
۱/۰۰۵	۴/۱۴	۰/۰۰۰۱	۱۷۳/۷۰۳	۷	۱۴	۳۸	۵۷	۱۲۰	تلقی بعضی از همکاران این است که اجرای ماده جدید آیین نامه احتمالاً به ریاکاری و ظاهرسازی در بین استادان دامن می زند.

ادامه جدول ۴

گویه‌ها	کاملاً موافقم (۵)	موافقم (۴)	نظری ندارم (۳)	مخالقم (۲)	کاملاً مخالفم (۱)	مقدار مجذور کای	معداری	میانگین	انحراف استاندارد
به دلیل وجود برخی ابهامات در بند فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی احتمال تبعیض، اعمال سلیقه و سوء استفاده ابزاری از آن وجود دارد.	۱۰۹	۷۳	۲۵	۱۶	۲	۱۶۲/۷۶۶	۰/۱۰۰۰	۴/۱۵	۰/۹۷۱
افزوده شدن ماده جدید فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی همراه با شاخص‌های ذکر شده مربوط به آن، با روح کرسی‌های نظریه پردازی و آزاداندیشی در تعارض است.	۵۵	۶۶	۵۳	۳۶	۱۹	۲۹/۶۶۸	۰/۰۰۰۱	۳/۴۵	۱/۳۴۴
ماهیت بسیاری از فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی به گونه‌ای است که قابلیت کمی‌سازی ندارد و با ملاک‌های موجود در آیین‌نامه قابل سنجش نیست.	۱۰۸	۷۰	۳۸	۱۹	۲	۱۴۸/۰۹۲	۰/۰۰۰۱	۴/۱۰	۱/۰۲۰
محتوا، ملاک‌ها، مصداق‌ها و نحوه امتیازدهی ماده جدید این آیین‌نامه به اندازه کافی روشن و مشخص نیست.	۷۰	۸۲	۶۳	۱۵	۴	۱۰۴/۳۳۳	۰/۰۰۰۱	۳/۸۵	۰/۹۰۸
اهتمام در فهم و برآورده ساختن مسائل و نیازهای دانشجویان نمونه‌ای از فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی استادان است که در آیین‌نامه جدید مورد توجه قرار نگرفته است.	۳۴	۸۱	۵۳	۱۲	۵	۱۰۵/۹۵۶	۰/۰۰۰۱	۳/۹۱	۰/۹۹۳

نتایج مندرج در جدول نشان می‌دهد که اکثر پاسخگویان بند جدید آیین‌نامه را، به دلایل مختلف، مناسب نمی‌دانند. دسته‌ای از این دلایل به مشکلات اجرایی (مانند مشغله استادان و دشواری اندازه‌گیری فعالیت‌های فرهنگی - اجتماعی - تربیتی) اشاره دارند و دسته‌ای دیگر مربوط به مشکلات اخلاقی و انسانی اجرای آیین‌نامه است.

جدول ۵ نشان‌دهنده مهم‌ترین پیشنهادهای استادان در زمینه فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و تربیتی، و اجرای مناسب‌تر آیین‌نامه جدید است. این بخش از یافته‌ها با مقایسه فراوانی‌های به دست آمده برای هرکدام از گویه‌ها با فراوانی‌های نظری از طریق آزمون نیکویی برازش مجذور کای تنظیم شده که در جدول زیر ارائه می‌شود.

جدول ۵. برخی پیشنهادهای اعضای هیئت علمی در زمینه فعالیت‌های فرهنگی استادان و ماده یک آیین‌نامه ارتقا

گویه‌ها	کاملاً موافقم (۵)	موافقم (۴)	نظری ندارم (۳)	مخالفم (۲)	کاملاً مخالفم (۱)	مقدار مجذور کای	معناداری	میلگین	انحراف استاندارد
برگزاری کارگاه‌های آموزشی درباره آیین‌نامه جدید می‌تواند به رفع ابهامات استادان درباره محتوا، ملاک‌ها، و مصادیق فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی کمک کند.	۳۷	۵۶	۶۹	۴۳	۲۹	۲۱/۴۷۰	۰/۰۰۰۱	۳/۱۲	۱/۳۴۲
بهتر است انجام فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی، با توجه به شأن اعضای هیئت علمی، اختیاری باشد نه اجباری.	۱۱۴	۷۰	۳۶	۱۰	۶	۱۳۳/۴۹۲	۰/۰۰۰۱	۴/۱۷	۱/۰۰۵
اکنون که آیین‌نامه برای اجرا ابلاغ شده است بهتر است فرصتی برای نقد آن به اعضای هیئت علمی داده شود و آیین‌نامه بر اساس آن اصلاح شود.	۱۳۸	۶۵	۲۶	۴	۲	۲۴۷/۸۹۴	۰/۰۰۰۱	۴/۴۲	۰/۸۱۹
بهتر است در اجرای ماده جدید آیین‌نامه ارتقای استادان سخت‌گیری به عمل نیاید و در شروع اجرا اختصاص سهمی از امتیازات در نظر گرفته شود و به تدریج در طول چند سال کسب تمام امتیازات ماده مربوطه الزامی شود.	۶۶	۶۹	۶۱	۲۰	۱۵	۶۰/۴۰۷	۰/۰۰۰۱	۳/۶۵	۱/۱۶۹

انحراف استاندارد	میلگین	معماری	مقدار مجذور کای	کاملاً مخالفم (۱)	مخالفم (۲)	نظری ندارم (۳)	موافقم (۴)	کاملاً موافقم (۵)	گویه‌ها
۱/۱۳۰	۳/۹۷	۰/۰۰۰۱	۱۱۸/۶۱۹	۱۲	۱۲	۴۵	۶۸	۹۹	شایسته است محتوا، ملاک‌ها، و نحوه امتیازدهی فعالیت‌های مورد اشاره در ماده جدید فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی متناسب با ویژگی‌های خاص هر گروه از رشته‌های علوم انسانی، فنی - مهندسی، و علوم پایه، علوم پزشکی، و پیراپزشکی تنظیم شود.
۱/۱۲۴	۳/۹۵	۰/۰۰۰۱	۱۰۶/۵۲۹	۱۲	۱۲	۴۳	۶۴	۹۲	تدبیری اندیشیده شود تا امتیازات آموزشی و پژوهشی، برای آن دسته از اعضای هیئت علمی که امتیازات فرهنگی - تربیتی - اجتماعی لازم را برای ارتقا کسب نکرده‌اند، برای ارتقا به مرحله بالاتر ذخیره شود.
۱/۱۵۹	۳/۹۵	۰/۰۰۰۱	۱۱۹/۲۶۹	۱۲	۱۴	۵۱	۵۷	۱۰۴	بهتر است نحوه اجرای فعالیت‌های فرهنگی در هر دانشگاه در همان دانشگاه بررسی و نظارت شود و دخالت وزارت علوم در این زمینه مفید نیست.
۶/۳۸۱	۴/۳۳	۰/۰۰۰۱	۱۷۰/۸۰۰	۱۶	۹	۴۹	۶۰	۹۵	بهتر است کارگروه‌هایی برای تعیین شاخص‌های مناسب ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی برای هر کدام از گروه‌ها (علوم پایه، فنی - مهندسی، علوم انسانی، و علوم پزشکی و پیراپزشکی) تشکیل شود.
۱/۰۱۲	۴/۰۷	۰/۰۰۰۱	۱۴۹/۶۳۹	۹	۷	۳۶	۸۷	۹۴	لازم است اهداف فرهنگی - تربیتی - اجتماعی دانشگاه و استادان مشخص شود، سپس فعالیت‌های استادان در این حوزه مورد ارزیابی قرار گیرد.
۱/۲۷۵	۲/۳۹	۰/۰۰۰۱	۵۱/۸۳۷	۸۴	۵۰	۵۸	۳۷	۱۶	در مجموع افزوده شدن ماده جدید فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی را مثبت و مفید ارزیابی می‌کنم.

نتایج مندرج در جدول ۵ نشان می‌دهد، اکنون که آیین‌نامه جدید به اجرا گذاشته شده است، می‌توان تمهیداتی برای اجرای مناسب‌تر آن اندیشید. به عنوان مثال اشاره شده است که بهتر است محتوا، ملاک‌ها، و نحوه امتیازدهی فعالیت‌های مورد اشاره در ماده جدید فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی متناسب با ویژگی‌های خاص هر گروه از رشته‌های علوم انسانی، فنی - مهندسی، علوم پایه، علوم پزشکی و پیراپزشکی تنظیم شود.

بحث و نتیجه‌گیری

چنان‌که از مجموع نتایج مصاحبه و نظرخواهی از استادان برداشت می‌شود، اعضای هیئت علمی نگرش چندان مثبتی نسبت به افزوده شدن ماده فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی به آیین‌نامه ارتقا ندارند. بی‌تردید نمی‌توان چنین نتیجه‌ای را ناشی از نگرش منفی نسبت به نفس فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی دانست؛ چرا که اعضای هیئت علمی، از طریق آموزش و پژوهش، همواره در حال ایفای نقش خود در حوزه فرهنگی - تربیتی بوده‌اند، و تصور دانشگاه بدون کارکردهای فرهنگی ممکن نیست (خاشعی، ۱۳۹۰، احمدپور، ۱۳۹۰). با توجه به در دسترس نبودن پژوهش‌های مدون درباره آیین‌نامه جدید ارتقا، می‌توان بخشی از یافته‌های این پژوهش را از طریق مقابله بخش‌های مختلف اطلاعات جمع‌آوری شده در پژوهش حاضر تبیین کرد. بر این اساس می‌توان چند دلیل برای نظرات منفی و نگرانی‌های استادان برشمرد. نخست این‌که رسالت‌های فرهنگی دانشگاه در کنار مأموریت‌های آموزشی و پژوهشی، نه از سوی وزارتخانه‌های ذی‌ربط و نه از طرف دانشگاه‌ها، به صورت روشن تدوین و منتشر نشده است. مأموریت‌های فرهنگی همواره در اذهان مدیران، استادان، و سیاست‌گذاران آموزش عالی وجود دارد و بر اساس آن فعالیت‌هایی طراحی و اجرا شده است که عمدتاً، به واسطه کوتاه بودن دوره مدیریت، استمرار نداشته است و مسیر ثابتی را دنبال نکرده است. در فضایی که رسالت‌های فرهنگی و تربیتی دانشگاه تصریح نشده است، قائل شدن کارکردهای فرهنگی و تربیتی برای استادان، علاوه بر ابهام با مقاومت نیز مواجه خواهد بود. دلیل دوم، که تا حدودی مرتبط با دلیل نخست است، این‌که، نبود سیاست‌های درازمدت و معین موجب انجام فعالیت‌هایی با برداشت سطحی از مفهوم فرهنگ و رسالت‌های فرهنگی در دانشگاه‌ها شده است. این تنزل خطرناک از مفهوم فعالیت‌های تربیتی و فرهنگی در دانشگاه‌ها باعث دامن برچیدن و کناره گرفتن بسیاری از استادان از این فعالیت‌ها و پرداختن به فعالیت‌های فردی

در مقابل مشارکت در امور نهادی مرتبط با فرهنگ شده است. بیراه نگفته‌ایم اگر ادعا کنیم که امروزه واژه فعالیت فرهنگی در ذهن استادان تداعی‌کننده برگزاری مراسم و گرامیداشت مناسبت‌های دینی و انقلابی و انتشار پوستر و برخی نشریات است و فراتر از آن نمی‌رود. در حالی که تربیت در نفس خود آمیخته با تعلیم و فعالیت مقدس برای تربیت خویشتن و تربیت انسان‌هایی وارسته و آراسته به کمال است (جلالی، ۱۳۷۹، حسن‌بیگی، ۱۳۹۰). وجود چنین نگاهی ست که موجب شده است استادان عقیده داشته باشند که بسیاری از فعالیت‌های فرهنگی یا مشارکت در تحقق رسالت‌های فرهنگی دانشگاه قابلیت کمی شدن ندارند. طبیعی ست که فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی، به معنای واقعی آن، ردایی مناسب قامت اعضای هیئت علمی، به عنوان سربازان فرهنگی این مرز و بوم، است و نمی‌توان آنها را در جامه تنگ دوخته شده با نگاهی نازل به مفهوم فرهنگ و تربیت گنجانید. دلیل سوم را می‌توان در به وجود آمدن گسست و فاصله میان سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری و سایر متولیان با اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها جستجو کرد. مصاحبه با مدیران و کارشناسان معاونت فرهنگی وزارت علوم و استادان و مقابله دیدگاه‌های این دو گروه، چنین فاصله‌ای را به خوبی نشان می‌دهد. با آن‌که هدف برنامه‌ریزان و طراحان آیین‌نامه جدید از افزودن ماده فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی به آیین‌نامه ارتقا، کمک به تعالی و ارتقای فردی استادان و مشارکت آنها در تحقق بخشیدن به رسالت‌های فرهنگی آموزش عالی معرفی می‌شود، لیکن به دلیل عدم اطلاع‌رسانی درباره آیین‌نامه و اهداف آن و مشارکت ندادن دانشگاه‌ها در تدوین آن، استادان با دیده تردید به نیت طراحان آیین‌نامه می‌نگرند. چنین نگاهی باعث شده است که استادان ابلاغ و اجرای آیین‌نامه جدید را شتاب‌زده بدانند. دلیل چهارم را می‌توان در نوع نگاه استادان به نقش‌های خود در مقام عضو هیئت علمی جستجو کرد. چنان‌که از نتایج مصاحبه با تعدادی از استادان برمی‌آید، برخی استادان، به خصوص در رشته‌های فنی - مهندسی و علوم پایه، نقش خود را محدود به آموزش و پژوهش در محدوده موضوعات رشته تخصصی خود می‌دانند و فعالیت‌های فرهنگی را در حیطه وظایف استادان رشته‌های دیگر مانند الاهیات و ادیان، علوم اجتماعی، و علوم تربیتی. بنابراین الزام به مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی و کسب امتیاز از این طریق برای ارتقا در نگاه این استادان مقبول نیست و در آنها حس منفی نسبت به ماده جدید آیین‌نامه ایجاد کرده است. پنجمین دلیل احتمالاً این است که اختصاص امتیاز به برخی بندهای ماده یک آیین‌نامه ارتقا می‌تواند سلیقه‌ای و وابسته

به نظرات ارزیابی‌کنندگان باشد. به زعم استادان در چنین فضایی احتمال تبعیض، برخورد سلیقه‌ای، و حتی تسویه حساب‌های برنامه‌ریزی‌شده وجود خواهد داشت. به ویژه بسیاری از مصاحبه‌شوندگان معتقدند که اگر ارزیابی‌کنندگان افراد منصفی نباشند، بندهایی مانند «استمرار در تقید...» می‌تواند دستاویزی در اختیار آنها برای ایذای همکاران باشد. سرانجام این‌که نظر منفی برخی استادان را می‌توان در این واقعیت جستجو کرد که آنها ماده جدید آیین‌نامه ارتقا را نه در راستای رشد و بالندگی سازمانی خویش، بلکه به عنوان مانعی بر سر راه ارتقای خویش می‌بینند. ضعف آیین‌نامه در زمینه‌هایی مانند پیش‌بینی نکردن ذخیره امتیازات آموزشی و پژوهشی برای مرتبه علمی بعد تا تکمیل حداقل امتیازات فرهنگی - تربیتی - اجتماعی، عدم اجرای آزمایشی، و تویی بودن امتیاز فرهنگی به این اعتقاد دامن زده است.

در مجموع می‌توان چنین نتیجه گرفت که موضع‌گیری برخی از همکاران دانشگاهی در مقابل ماده یک آیین‌نامه ارتقا ناشی از مخالفت آنها با فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی استادان نیست، بلکه ریشه در نواقص موجود در آیین‌نامه، نحوه طراحی، ابلاغ، و اجرای آن دارد.

یافته‌های پژوهش درباره دیدگاه اعضای هیئت علمی درباره کارکرد و نقش آنها در زمینه فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی نشان‌دهنده دو واقعیت مهم است. نخست این‌که اعضای هیئت علمی فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی را نهفته در بطن فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی می‌دانند و به زعم بسیاری از آنها آموزش از تربیت و فعالیت فرهنگی تفکیک‌ناپذیر است. دوم این‌که فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی بیشتر وظیفه واحدهای سازمانی ذی‌ربط درون دانشگاه، مانند انجمن‌های اسلامی، امور فرهنگی، بسیج دانشجویی، و سایر واحدهای مشابه است. هر دو مورد را می‌توان ناشی از مشخص نبودن رسالت‌های فرهنگی و تربیتی دانشگاه و وظایف تربیتی و فرهنگی استادان دانست. در شرایطی که سال‌ها پس از انقلاب فرهنگی، و پس از این‌که استادان به نقش‌ها و وظایف آموزشی و پژوهشی خود عادت کرده‌اند و فعالیت‌های دانشگاهی خود را در آن قالب گنجانیده‌اند، به یک‌باره سخن از فعالیت جدیدی به میان می‌آید، البته چنین برداشتی دور از انتظار نیست. اگر قبل از افزودن ماده یک به آیین‌نامه ارتقا، ابتدا رسالت‌های فرهنگی دانشگاه تدوین می‌شد و سپس برنامه‌هایی برای آموزش و توجیه استادان تدارک دیده می‌شد، آنها با ذهنیت متفاوتی به نقش فرهنگی خود نگاه می‌کردند.

اکنون پرسش این است که شاخص‌های عینی و رفتاری مناسب برای ارزیابی عملکرد فرهنگی اعضای هیئت علمی چه می‌تواند باشد؟ برای پاسخ به این سؤال ابتدا برخی از

پیشنهادهای اعضای هیئت علمی از مطالب مطرح شده در مصاحبه استخراج و گزارش می‌شود. سپس برخی از شاخص‌های مورد نظر پژوهشگران، بر اساس مطالعه پیشینه و دید کسب شده از پژوهش، پیشنهاد خواهد شد.

۱. مشکل‌گشایی از کار دانشجویان به عنوان اصلی‌ترین فعالیت فرهنگی - تربیتی - اجتماعی استادان

بسیاری از دانشجویان، مخصوصاً در دوره کارشناسی، به واسطه مسائلی از قبیل جدایی از خانواده، شروع دوره بزرگسالی و برنامه‌ریزی برای آینده تحصیلی و شغلی، و مواجهه با دیدگاه‌ها و الگوهای رفتاری متفاوت، با مسائل و مشکلاتی در دوره دانشجویی خود روبرو می‌شوند. بعضی استادان، با توجه به شخصیت و دانش تخصصی خود، می‌توانند دانشجو را در جهت حل مشکلات راهنمایی کنند و این باعث می‌شود که دانشجو بتواند به شکلی درست به تحصیل و رشد اخلاقی و فردی خود ادامه دهد، و این هدف به خودی خود می‌تواند هدف نهایی فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی استادان باشد.

۲. روابط انسانی میان استاد و دانشجو به عنوان شاخص ارزیابی

استادان به دلیل جایگاه خاص خود در بین دانشجویان، محرم اسرار آنها هستند و دانشجویان بسیاری از مسائل خود را با آنان در میان می‌گذارند. چه بسا دانشجو چنین رابطه‌ای را حتی با اعضای خانواده و نزدیک‌ترین دوستان خود نداشته باشد. بنابراین یکی از جلوه‌های ارزشمند روابط انسانی همین رابطه استاد - دانشجو است. این رابطه مقدمه حل بسیاری از مسائل و مشکلات دانشجویان در زمینه‌های مختلف فردی، آموزشی و پژوهشی خواهد بود، و این رابطه انسانی می‌تواند به عنوان نمونه بارز فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی در نظر گرفته شود.

۳. رعایت اخلاق حرفه‌ای هر رشته به عنوان شاخصی مهم

اصول اخلاق حرفه‌ای استادان دانشگاه در بعضی از دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها، آنها را ملزم به فعالیت در این چارچوب می‌کند. اصول اخلاق حرفه‌ای و کدهای اخلاقی، یک تجربه جهانی است و در قالب اصولی عینی، مشخص و مرتبط با وظایف آموزشی و پژوهشی استادان، تا حدود زیادی شامل فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی آنها نیز می‌شود. بنابراین می‌توان پایبندی و اجرای اصول اخلاق حرفه‌ای را به عنوان ملاکی اصلی برای ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی استادان در نظر گرفت.

۴. توجه به رفتار انسان دوستانه به عنوان یک فعالیت فرهنگی مهم

در همه جای دنیا رفتارهای انسان دوستانه و مشارکت در فعالیت‌های خیریه به عنوان یک رفتار اخلاقی ارزشمند در نظر گرفته می‌شود. مشارکت استاد در فعالیت‌های انسان دوستانه می‌تواند این الگوی رفتاری را در میان دانشجویان ترویج کند و وجهه‌ای شایسته برای دانشگاه و جامعه دانشگاهی به ارمغان آورد. بنابراین بهتر است در بند جدید، مشارکت استادان در فعالیت‌های انسان دوستانه، به واسطه آثار و پیامدهای مثبت آن برای دانشجویان و دانشگاه، به عنوان یک فعالیت فرهنگی - تربیتی - اجتماعی مهم مد نظر قرار گیرد.

در نهایت، پیشنهادهای پژوهش حاضر درباره شاخص‌های عینی فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی استادان ارائه می‌شود:

۱. دیدگاه‌های دانشجویان درباره استفاده از مشاوره و همفکری استادان در زمینه فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی می‌تواند به عنوان شاخص دیگری برای این فعالیت‌ها در نظر گرفته شود.

۲. عضویت و فعالیت مؤثر در نهادهای خیریه و سازمان‌هایی مانند بهزیستی و کمیته امداد و سازمان‌های بین‌المللی مانند یونسکو^۱، یونیسف^۲، و برنامه عمران ملل متحد^۳ نیز می‌تواند به عنوان شاخص فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی تلقی شود.

۳. تهیه تقویم فرهنگی - تربیتی - اجتماعی برای هر دانشکده در طول یک دوره یک‌ساله و اجرای فعالیت‌های فرهنگی استادان در چارچوب آن.

۴. تأسیس پژوهشکده‌ای با محوریت فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی در دانشگاه و استفاده از استادان توانمند به منظور تجمیع فعالیت‌ها و اقدامات فرهنگی - تربیتی - اجتماعی و تعیین شاخص‌های ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی استادان.

۵. نظرخواهی از استادان و دانشجویان برای تعیین رویکرد فرهنگی - تربیتی - اجتماعی دانشگاه در هر سال با محوریت یک موضوع خاص.

۶. تلاش برای جلب مشارکت فعال استادان دانشگاه در همایش‌ها و نمایشگاه‌هایی که با موضوع مسائل فرهنگی، تربیتی و مذهبی برگزار می‌شوند.

۷. تلاش در جهت ایجاد مرکز ویژه نظرسنجی آنلاین برای ارتباط بیشتر دانشگاه با دانشجویان و استادان در زمینه فعالیت‌های فرهنگی - تربیتی - اجتماعی.

1. UNESCO
2. UNICEF
3. UNDP

منابع

- احمدپور، ع. الف (۱۳۹۰)، *تلوین برنامه راهبردی فرهنگی دانشگاه فردوسی مشهد*، بازیابی در ۱۳۹۱/۵/۹
از: <http://farhangi.um.ac.ir/portal/index.php?q=manager>
- جلالی، الف (۱۳۷۹)، *جهانی‌اندیشیدن، محلی عمل کردن*، از کتاب: *جایگاه آموزش عالی در نظام تصمیم‌سازی کشور*، تهران: انتشارات دفتر مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. صص. ۹-۱۶.
- حسن بیگی، الف (۱۳۹۰)، *بررسی عوامل مؤثر بر صیانت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران*، پژوهش، سال بیستم، شماره ۵۸، صص. ۳۳۴-۳۶۶.
- خاشعی، و (۱۳۹۰)، *طراحی مدل خط‌مشی‌گذاری فرهنگی در آموزش عالی*. تهران: انتشارات دانشگاه تمدن‌ساز، وابسته به وزارت علوم و تحقیقات و فناوری.
- صدری، الف (۱۳۷۸)، *نقش دانشگاه در جوامع غربی امروزی و ارتباط آن با جامعه ایرانی*، مجموعه مقالات سمینار دانشگاه، جامعه و فرهنگ اسلامی، تهران: انتشارات وزارت علوم و تحقیقات و فناوری. صص. ۳۲۹-۳۳۷.
- طائب، ع (۱۳۹۰/۳/۲۲)، *آخرین آمار تعداد دانشگاه‌ها و دانشجویان ایران در مصاحبه با عباس طائب*، بازیابی در ۱۳۹۰/۱۰/۵ از همشهری آنلاین: <http://www.hamshahronline.ir/news-137396.aspx>
- عباسی مقدم، م (۱۳۸۸)، *سند اهداف، راهبردها و برنامه‌های فرهنگی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری*، بازیابی در ۱۳۹۱/۳/۵ از: <http://www.qurana.ir/post-21.aspx>
- علمشاهی، الف (۱۳۹۱)، *انتشار کارنامه فرهنگی دانشگاه‌ها*، بازیابی در ۱۳۹۱/۴/۱۸ از:
<http://www.dnva.ir/news?nid=63>
- کریمیان، ح، شریفی، م، و شربتیان، ی (۱۳۸۶)، *بررسی عوامل نگرش دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی گرمسار نسبت به استادان*، پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال اول، شماره ۴.
- فاضلی، ر (۱۳۸۸)، *بایسته‌های رسالت تربیتی دانشگاه*، بازیابی در ۱۳۹۰/۱۰/۶ از:
<http://alef.ir/vdcfe0dv.w6dvtagiw.html?66257>
- مطهری‌نژاد، م. و موسوی، ر (۱۳۸۹)، *حرکت به سوی شناخت شایستگی‌های فرهنگی استادان*. دانشگاه تمدن‌ساز، ویژه‌نامه اردیبهشت.
- مظاهری، م (۱۳۹۰/۳/۷)، *رویکرد فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی در شانزدهمین همایش مدیران فرهنگی این دانشگاه*، بازیابی در ۱۳۹۰/۵/۱۰ از: <http://farhangi.iau-tnb.ac.ir/>
- میزان، ح (۱۳۸۷)، *مهم‌ترین کارکرد دانشگاه فرهنگ سازی است*، دانشگاه تمدن‌ساز، ویژه‌نامه اردیبهشت.

Hernes, G (2005), *Introduction: Successful Creature or Endangered Species?* IIEP. UNESCO.

Grisworld, W (2003), *A methodological framework for the sociology of culture*,

Sociological Methodologies, 17, 1-35.

Meyerowitz, J (2010), *How Common Culture Shapes the Separate Lives: Sexuality, Race, and Mid-Twentieth-Century Social Constructionist Thought*, The Journal of American History, pp.1057-1084.

Weale, M (1992), *The Benefits of Higher Education: A Comparison of Universities and Polytechnics*, Oxford Review of Economic Policy, 8 (2): 35-47.

فصلنامه علمی-پژوهشی

۱۱۶

دوره هشتم
شماره ۲
تابستان ۱۳۹۳